

Милован Миодраговић:

ПРОБЛЕМ СТРАДАЊА ПО КЊИЗИ О ЈОВУ

Човек је разапето биће, разапето између две стварности, између две силе: Добра и зла, (овде не мислим да зло постоји онтолошки, али оно у односу према човеку неоспорно постоји као једна реалност која утиче на њега), разапето између вечнога Бога и бесмртнога ђавола. Та распетост човека лежи у самој његовој природи као психофизичког бића, коме један део (душа) стално тежи ономе што је њој слично, тежи своме духовном Извору, а други део (тело, материја) тежи ономе што је њему слично. Ова борба између Бога и ђавола, (палог анђела) која је започета на небу продужује се и на земљи, јер ђаво не мирује него тражи себи савезнике за борбу против Бога. Тако су се још први човек и жена нашли између те две реалности: Бога и Сатане, као Истине и лажи, као Добра и зла. И на тој ветрометини супротних утицаја у једном моменту човек је поклекнуо не одолевши сили лажи, кршећи тиме свој савез са вечном силом Добра, са својим Творцем. Тим својим падом човек је удаљио себе од Бога, осудио себе да у мукама живи, да у зноју лица свога једе хлеб и у мукама рађа децу. (1. Мојс. 3, 17—19). Осудио је сам себе да страда. Грех је учинио један страشان раздор у човеку, пореметио је однос човеков према Богу, а мењајући свој однос према Богу променио се и његов однос према свету, према твари као и однос твари према њему. Па иако је у човеку после греха настао један страشان раздор његова воља, иако ослабљена, остала је слободна у избору добра или зла, и грех није уништио њену наклоност ка добру. Удаљивши се од Бога човек је убрзо постао свестан свога положаја, постао свестан ужаса живота, и увидео је да не може остати напред те провалије између Бога и ђавола. Он жали за изгубљеним рајем, жали за изгубљеном безгрешношћу. Он тражи Бога, а немогуће је да нема тешких болова у души која тражи Бога. На том путу, у том тражењу Бога човек наилази на разна искушења и сплетке које му поставља сам ђаво. Највећа искушења за човека су страдања. Њих у свету има заиста много и готово да нема човека који у мањој или већој мери није осетио тежину живота. Страдања су за многе управо повод за негирање Бога. Како и прихватити Бога као највише Добро када постоје толика бесмислена страдања. Да наведем само пар примера страдања која су

била камен спотицања за Ивана Карамазова: „... Завојевачи Балкана, Турци, са сладостршћем муче баш децу ... Једна мајка избезумљена од страха, држи своје одојче на рукама. Око ње халачу Турци. Прохтело им се да се шале. Они милују детенце и шале се да би га насмејали. То им полази за руком и детенце се осмехује. У том тренутку Турчин нишани у дете пиштољем на педаљ раздаљине од детињег лица. Детенце радосно гугуче и пружа ручице да ухвати пиштољ и на једанпут Турчин одапиње обарач на пиштољу право детету у лице и размрскава му главу.¹ Или други пример: „Једну девојчицу, малу, петогодишњу; омрзли су отац и мати, врло уважени људи, чиновници, образовани и васпитани ... Ту јадну петогодишњу девојчицу ти образовани родитељи мучили су на све могуће начине. Тукли су је, шибали, ударали ногама, не знајући ни сами зашто — све су јој тело претворили у модрице; на послетку добоше до највише префињености: на зими, на мразу, затворили су је преко целе ноћи у нужник, зато што није тражила да је ноћу дигну ради потребе, (као да се петогодишње дете, које спава анђелским чврстим сном, може у тим годинама научити да то тражи): и премазивали су јој све лице њеном погани и нагонили је да једе ту поган, и на све ју је мати-мати нагонила! И та мати је могла спавати док су се ноћу чули јауци једног детенцета, затвореног у оном поганом месту ... Мало створење, које још не уме чак ни да схвати шта се са њим ради, у оном поганом месту, у помрчини и зими, бије само себе својом сићушном песницом и измучене груди, и плаче крвавим, незлобивим кратким сузицама „боги” да га он избави. Разумеш ли ти ту бесмислицу, пријатељу мој, и брате мој, искушениче Божји и смирени — разумеш ли? Зашто је та бесмислица потребна и створена? Без ње, кажу, човек не би могао познати добро и зло. Ама нашто да се позна то ђаволско добро и зло, кад толико много стаје. Ама цео свет познања не вреди оне сузице детенцета „боги”.² Поред толиког страдања, нарочито страдања невинне деце (која нису појела „јабуку” Иван не може да прихвати Бога и вечну хармонију по васкрсењу, јер су страдања невинне деце прескупа цена за њу. Та хармонија „... не вреди једне сузице само оног детенцета, што је тукло себе песницом у груди и молило се у својој смрдљивој јазбини неискупљеним сузицама својем „боги”,³ каже Иван. Но није само Иван Карамазов у својој побуни пред чињеницом невинних страдања одрицао Бога него су и за многе друге страдања била непремостива препрека. Сетимо се Иве Андрића када говори о страдању деце 1917. године, када су умирала од глади, он каже: „Не знам како је било те године са птицама и љиљанима али ту децу је Бог очито заборавио”.⁴ Могао бих овдје да изнесем једну огромну збирку најразличитијих примера страдања, много већу од Иванове јер су се и од његовог времена страдања умножила. Сетимо се само страдања српских и других мученика из прошлог рата и доста нам је, а за ову прилику ради лакшег разумевања проблематике коју обрађујемо, надам се, довољно је и ових неколико примера. Дакле, страдања је

¹ Ф. М. Достојевски — Браћа Карамазови — Београд 1965, 285.

² Ф. М. Достојевски — исто, 189.

³ Исто, 192.

⁴ И. Андрић — Немири — Београд 1976, 101.

заиста много на овој земљи и најразличитијих; могли бисмо је слободно назвати планетом страдања, као што је отац Јустин назива планетом смрти. Но човек није створен за страдање, за смрт, него за живот, за радост и љубав у заједници са Богом и у заједници са људима. Зато се човек од искони противио страдању, дизао се против страдања и бунтовао. У историји човечанства многи су бунтовали: Прометеј, Јов, Фауст, Волтер, Ниче и многи други, а мотиви њиховог бунта су веома различити.

Ја бих се овде мало више осврнуо на страдање и бунт праведног Јова. У философији ових осталих и многих других бунтовника „... тај метафизички ужас живота достигао је своју кулминацију. Мучени ужасним проблемом страдања, убијани језивом тајанственошћу живота, они се страсно бацају пред ноге напаћеног човечанства, клањају се страдању његовом”,⁵ али не налазе излаз из тог страдања. Оно је за њих, можда, највећа негација Бога, и управо због тога су немоћни да нађу излаз, па стога падају у најразличитије заблуде, вртећи се непрестано у круг. Јовово страдање и његов бунт су другачији. У своме страдању он налази одговор који осмишљава трагику овога живота, одговор који осмишљава страдања у свету, јер Јовов бунт, није бунт негирања Бога, него крик самоме Богу, јер је и он један од оних „којима земља нема више шта да каже”.

„Објашњење Јовове вере, очаја и побуне, затим покајања и смирења могуће је тражити само у страсној религиозној идеји јеврејског народа, да је судбина читавог Израела као заједнице и сваког појединца у тој заједници апсолуно зависна од понашања према Богу и покоравану закону Божијем”.⁶ Мени је жао што нећу, овде, пре самог излагања страдања праведног Јова, моћи опширније да изложим бар главне токове религиозне традиције јеврејског народа, да би се боље разумео дубљи смисао и скривено значење у књизи. То је посао за једну опширнију студију. Ја ћу дати бар кратка објашњења тамо где су она неопходна трудећи се да се бар дотакнем и Новог завета јер се у њему налази кључ за разумевање оних најдубљих тајни Старога Завета, па и скривених значења у Књизи о Јову.

У тој књизи, коју многи добри познаваоци светске књижевности сматрају највећим могућим дометом људског генија и људског умећа, природно, није она резултат само људског генија и његовог умећа, појављује се један праведник Јов, миљеник Божји, човек „... добар и праведан, и бојаше се Бога и уклањаше се од зла” (Јов 1, 1). Очито човек који је успоставио хармонију у себи између тежњи душе и тела, а таквога човека-праведника не кушају и не муче, као обичне људе, природне силе и други људи, но сâм Сатана. Види се да Сатана одлично познаје слабост човекову, његову сласт за богатством, зато је његово прво кушање управљено у том смеру: „Пружи руку своју и дотакни се свега што има, псоваће те у очи” (Јов 1, 11). Но овде се Сатана преварио. Праведник смирено издржа ову прву пробу, ово прво кушање, мада је мало рећи да је то само кушање, можда би боље било рећи овај крст, ово страдање. Он изгуби све што је

⁵ Ј. Поповић — Достојевски о Европи и Словенству — Београд 1981, 15.

⁶ В. Јеротић — Између ауторитета и слободе — Београд 1983, 205.

имао, све имање и све богатство, и не само то, него још и страшније и све синове и кћери и при том само . . . раздрије плашт свој и остриже главу и паде на земљу и поклони се, и рече: Гō сам изашао из утробе матере своје, гō ћу се и вратити онамо. Господ даде, Господ узе, да је благословено име Господње” (Јов 1, 20—21). Но гле, Сатана се не уплаши овог исповедања, не збуну се пред својим поразом, него пређе на друго мучење још доследније себи. Очевидно Сатана одлично познаје и психологију и физиологију човекову. „Све докле год је човек здрав, он може, из упорности и тврдоглавости, из неуморне потребе да изнова зида срушено, и из других разлога поново да сагради кућу и стекне имање, . . . а из жеље за продужењем своје врсте, може да роди исто онолико синова и кћери колико је изгубио. Али човек болестан све до костију, кад га зли пришт удара, од пете до темена, човек у прабини, са црепом у руци, којом струже ране своје, да ли ће још нешто моћи? Неће ли из њега провалити бес, бунт, резигнација и нихилизам”.⁷ Сатана рече Богу: „И све што има човек даће за душу своју. Него пружи руку своју и дотакни се костију његових и меса његова, псоваће те у очи” (Јов 2, 4—5). Сатана очекује са сигурношћу Јовов бунт, очекује да прокуне Бога, да Га „псује у очи”. Но уместо тога Јовов одговор на ово страдање је: „Добро смо примили од Бога, а зла зар нећемо примити? Уза све то не сагријеси Јов уснама својим” (Јов 2, 10). Додуше, бунт ће нешто касније уследити, али не онакав каквог очекује Сатана, него један праведнички вапај својствен само праведницима и страдалницима типа праведног Јова. У невољама које су снашле праведног Јова пред њим искрсава оно велико, вечно питање: ко људима чини зло? Откуд болести и патње ударају на људе? Јесу ли оне казна за грех, како упорно тврде Јовови „пријатељи”, или су оне изазов и испит од Бога допуштен као у овом случају. Пре свега да овде разјаснимо шта је зло и одакле оно потиче. Најпре, зло није биће или нека створена или нестворена Божија супстанција. „Свако биће и свака супстанција излази из Божијих руку потпуно добра, (1, Мојс. 1, 31). Ни једно биће није створено од Бога као зло само по себи. Оно само може постати зло услед дисхармоничног односа према Богу који је Највише добро. Дабоме, ово важи само за свесно-разумна и слободна бића а не за мртва и несвесна”.⁸ „Бог је по суштини свето биће и зато не може бити творцем нити узрочником зла. Зло се није јавило заједно са стварањем света, зато је и страна у природи. Зло потиче од ђавола, а у овај свет се увукло кроз човека”.⁹ Ђаволи су у почетку били анђели, па су касније својевољно отпали од Бога. Значи, порекло злих духова (као зачетника и представника зла) треба тражити у њима самима, у њиховом хотимично, свесном и слободном отпадништву од Бога. „. . . Он беше човекоубица од искони, и не стоји у истини, јер истине нема у њему; кад говори лаж, своје говори; јер је лажа и отац лажи” (Јн. 8, 44).

Но ко је крив за патње човекове? Неко други, он сам, ђаво, случај, судбина или Бог? На ово питање људи су од вајкада давали најразличитије одговоре. Највећи број је оних који за све несреће и зла

⁷ Исто, 213.

⁸ Л. Милин — Апологетика III, Београд 1979, 325.

⁹ В. Дакић, Однос Бога према злу у свету, Гласник 1970, 253.

која им се дешавају бескомпромисно оптужују друге, а не виде своје мање и недостатке. „Они пројцирају све зло споља у своју околину, каткад опорчено и бесно тражећи „жртвено јагње“, на кога да сруче сву своју мржњу. Такви људи су, каже Јеротић, псеудо-активни и псеудо-револуционарни, јер су читавим својим бићем окренути према споља, трагично заборављајући да озбиљно размисле о оној Хакслијевој изреци: „Само је један кутак свемира који можете сигурно поправити — то сте ви сами“.¹⁰ Други су они који верују у фатум или судбину — они и не истражују дубље порекло својих несрећа него их подносе без роптања и бунта. Трећи за све своје и туђе невоље осуђују себе и тако даље.

У својим патњама Јов се најпре предаје потресној, чисто људској тужбалици која заправо и није упућена никоме одређено: „Небило дана у који се родих и ноћи у којој рекоше: роди се детић! Био тај дан тама, не гледао га Бог озго, и не осветљавала га свјетлост! . . . Зашто не умрех у утроби, не издахнух излазећи из утробе? Зашто ме прихватише кољена? Зашто сисе да сисам“ (Јов 3, 3—12). Ово је израз истинског бола, тог унутарњег, интимног бола човека који не може да нађе оправдан и логичан разлог својим патњама. Јов осећа, он зна, ко га је ставио на ову пробу: „Стреле су Свемогућега у мени, отров њихов испија ми дух, страхоте Божје ударају на ме.“ (Јов 6, 4).

Но он се не мири са страдањем, он нипошто не прихвата стоичку апатију, напротив, он је учинио највећи бунт у историји побунивши се Богу против Бога. Јовови пријатељи сматрају да су његова страдања због његових греха. За њих страдање је неминовна последица личног греха, оно је у ствари казна за грех.¹¹ Одбацујући одлучно објашњење својих патњи, које му дају његови пријатељи, он ће разлоге за све несреће које га сналазе потражити једино у Богу. Тај бедни и јадни човек, Јов, сав изуједан злим приштем, исмејан од своје рођене жене и својих пријатеља, усправља се из прашине из које је створен, и у коју тек што се није поново претворио, па тражи непосредан разговор са Богом: „О кад бих знао како бих нашао Бога! да отидем до престола његова. Да разложим пред њим парбу своју, и уста своја напуним разлога“ (Јов 23, 3—4). Хоће да Му изнесе искрено и потресно све што му је на души, и што је остало на души човека који пати и данас хиљаде година касније, тражећи одлучно и смело од Бога објашњење.

Не сматра Јов да је равноправан са Богом, он је савршено свестан разлике између Бога и себе, но та разлика га не спречава да Му каже оно што му лежи на срцу, оно што он не разуме и са чим не може да се помири. Он му одлучно каже: „Ти знаш да нисам крив“ (Јов 10, 7). „Додијало ми је, нећу довека живети; проћи ме се“ (Јов

¹⁰ В. Јеротић исто, 215.

¹¹ Израилци су имали врло неодређен појам о животу након физичке смрти. *Шеол* означава једно магловито, неодређено пребивалиште у којем бораве сви мртви, и добри и зли, и праведни и неправедни, и богати и сиромашни и сви су једнаки. Отуда је нормално да је у том времену награда за добро и казна за зло гледана искључиво у земаљској перспективи. Тек у II веку пре Христа јавља се мисао о награђивању и казни после смрти. (ср. Језек. 18,2; Јерем. 31,29; Мал. 2,17). А и овде сам Јов својим схватањем чини знатан корак у развоју те мисли.

7, 16). *Зашто си ме метнуо себи за белегу*" (Јов 7, 20). Као да хоће да каже: „Превелика је и претешка за једног човека та снага и та мудрост којом нас искушаваш”.¹² Затим Јов оставља себе и своју мучку прелазећи на друге људе, полажући темеље будућег социјалног бунта човека. *„Куће безбожничке су на миру, без страха, и прут Божји није над њима”* (Јов 21, 9). *„Зашто безбожници живе, старе и богате се)”* (Јов 21, 7). Но овај Јовов бунт и револт, овај његов дијалог ЈА-ТИ са Богом испуњен је Јововом надом и вером у Божју праведност: „... Шта би ми Свемогући одговорио. Били се према великој сили својој прео са мношвом? Не, него би ми помогао” (Јов 23, 6—7). У праведном Јову, у његовом срцу сусреле су се оне бескрајне тајне вечности које непрестано струје кроз васелену и космичка језа прожела је Јова. Он је свом тежином осетио како је страшно пасти у руке Бога живог, а човек самим тим што је човек пада и мора пасти.¹³ И нема ништа теже за човека него кад се осети као бачен у овај свет коме постаје роб, а тако се осетио човек одступивши од Бога, тако се осетио и Јов, тако се осетио и Иво Андрић кад каже: „Ја морам ноћу да се дижем, да Те тражим и питам: које је моје место и мој крај, јер не могу ни ја довека живети као сироче без имена и пута.”¹⁴ Овдје неко може с' правом да постави питање, али зашто страдају праведници, зашто страда, конкретно, праведни Јов? Несумњиво постоји узрочно-последична веза између греха и страдања, али треба знати да реч *грех* не означава само етичку категорију, да би се том речју обележили наши појединачни преступи. Ако пратимо генезу речи грех видећемо да она означава промашај. Дакле, реч *грех* првенствено означава нашу деформацију, нашу огреховљеност уопште. Страдање може да буде и због личних грехова, али и не мора. На пример, Пресвета Богородица иако није имала личних грехова, имала је невероватна страдања и своју Голготу, јер је и она кћи Адамова. Сам Спаситељ, када је исцелио слепога од рођења, на питање својих ученика: *„Ко сагреши, овај или родитељи његови, те се роди слеп? Одговорио је: „Не сагреши ни он ни родитељи његови, него да се јаве дела Божија на њему”* (Јн. 9, 2—3). Једини који је страдао а потпуно је слободан и од прародитељског и од личног греха, је Богочовек Господ Исус Христос који је савршено безгрешан. Он страда за грехе света, да би донео спасење свету а спасење долази преко Голготе. Новозаветни, (и не само новозаветни, јер Христос као вечни Логос Божји осмишљава и Стари завет),¹⁵ пут живота је преко жалости до радости, јер је и Христос кроз страдање донео васкрсење. Невоље и страдања неминовно чекају верне на путу у Царство небеско. *„Кроз многе невоље ваља нам ући у Царство Божје”* (Дел. ап. 14, 22). *„А сви који хоће да живе побожно у Христу Исусу биће гоњени”* (II. Тим. 3, 12). Очигледно, је, дакле, сви људи болују од неизлечиве бољке страдања, и све живо ноши у се-

¹² И. Андрић — Немири, Београд 1976, 113.

¹³ Треба стално имати на уму да је Јов живео у време када Бог још није постао човек. Живео је у време закона, јер благодат и истина постаде од Исуса Христа (ср. Јн. 1,17).

¹⁴ И. Андрић исто, 92.

¹⁵ Доћи ће време да човечанство појми да се не да замислити ни свет без Бога ни Бог без Христа” (Умна реч Немца Мелаја) — А. Хомјаков, Сочиненија Богословскија — Полное собрание сочинениј, Москва 1900, том II, 218.

би клицу страдања и смрти, па у том смислу отац Јустин каже: „Трагично је бити човек, јер је човек постао зеница трагизма и у горњем и у доњем свету, јер је кроз човека прогледао сваки бол; у њему се разболела свака твар, кроз његово око је проплакала жалост сваког бића”.¹⁶ И када човек не страда лично, њега спопадају душевне муке због постојања страдања у свету уопште. Човек страда и онда кад само размишља о страдању. И од вајкада су људи, а посебно челници људске мисли и људског духа, најозбиљније себи постављали проблем страдања, а резултат (бар код оних који су себи искрено поставили тај проблем) је једно очајничко али искрено признање да му човеков није у стању да одгонетне загонетку страдања. То је просто због тога што је страдање у природи људској дубље од ума. То очајничко признање немоћи људског ума да реши енигму страдања, иако није решење, итекако је важно јер оно отвара могућност за решење проблема а то је сазнање да се човек и његова патња не могу одгонетнути човеком и на основу човека, него да тај проблем задире у проблем света и проблем Бога. Да се опет макар на моменат вратим Ивану Карамазову — јер је он, чини ми се, најбоља илустрација трагедије човека који својим силама, мимо Бога, хоће да реши и осмисли страдање. Не могавши никако да осмисли страдање човеково, а посебно невине деце, док му се душа кида, он враћа „улазницу” Богу и не прима Божји свет. Дакле, сви покушаји човекови да својим умом превазиђе и осмисли страдања завршавају се неуспехом и поразом. Страдање остаје непревазилазно и неосмисливо. А то људски дух и људска мисао не могу никако да издрже. „Тако, многи иначе часни и доследни мислиоци, признајући свој пораз, а гоњени очајем и незнањем, скочише на један безумни устанак — против себе, против разума, против света, против Бога, против свега”.¹⁷ Из тог безизлаза, из тог ћорсокака ипак постоји излаз, а пут ка том излазу, ка решењу тог проблема показује нам и праведни Јов својим схватањем сопственосг страдања, и својим вапајем, својим сузама Богу (Јов 16, 20), који ће на послетку стати над прахом (Јов 19, 25—27).

Циљ Књиге о Јову (коју Јеротић назива религиозно-философском поемом)¹⁸ и није да објасни енигму страдања, нити да реши проблем зла. Јов у својој агонији говори као човек који се успротивио егзистенцијалном скандалу и смрти, и што је најинтересантније, као човек вере који, иако у агонији, одбацује богохулство „*прокуну Бога на умри*”, и у истом моменту тражи присуство Бога који воли. Циљ ове књиге је пре да унутарње среди, да ситуира слабог, разбијеног човека упућујући га ка Богу, светом и свемогућем, али Богу који љуби. Бог који се окомио на Јова, Јов сматра да то Његово лице није право Божје лице. „*О да ме хоћеш у гробу сакрити и склонити ме докле не утоли гнев твој, и да ми даш рок кад ћеш ме се опоменути! Све дане времена које ми је одређено чекаћу докле ми дође промена. Сазваћеш и ја ћу ти се одазвати; дело руку својих пожелећеш*” (Јов 14, 13—15). Не види ли Јов већ од овог момента Бога који ће најзад да се окрене човеку? И та перспектива, овде само као једна фигуратив-

¹⁶ Ј. Поповић — Философске урвине, Минхен 1957, 16—17.

¹⁷ И. Булатовић — Монаштво и проблем страдања.

¹⁸ В. Јеротић исто, 211.

на визија, видеће се касније како једна сигурност (Јов 19, 25—27). Јов је пример не само врлине него и поноса, у свој својој патњи он себе пореди са океаном и морским чудовиштем. (Јов 7, 12).¹⁹ Евен-туалност васкрсења Јову је представљена као једна нада која, међу-тим противречи искуству. „Тако човек кад легне, не устаје више: докле је небеса неће се пробудити нити ће се пренути ода сна своје-га” (Јов 14, 12). Но Јов не може да се задовољи са тим и касније он исповеда сасвим сигурно интервенцију свога Искупитеља, који ће ре-шити проблем зла и енигму страдања, кога Јов овде већ доживљава као Постојећег, Који ће доћи, и та сигурност прелази у Јовово *вје-рују* (Јов 19, 25—27).

Тек кад човек почне веровати у своју личну бесмртност може појмити и издржавати сву трагику овога живота и овога света. Само у бесмртности човек открива бесмртни смисао свога живота. Наравно, лична бесмртност не може постојати без вечнога Бога. Она претпо-ставља постојање Бога, јер би без Њега остала нереална и апстрактна. Осећање личне бесмртности савлађује у човеку све што је пролазно, брише границе између коначног и бесконачног, видици човекови се проширују, он живот (онакав какав је) не мери више само на тера-зијама, своје логике, а појам награде и казне не везује само за рела-цију овога живота, него га проширује до у бесконачност. Тада човек схвата да: „Страдања садашњега времена нису ништа према слави која ће нам се јавити” (Рим. 8, 18). Ту се налази одговор и на оно тешко и за нашу логику нерешиво питање: *зашто праведници страда-ју, а грешници благају?* Праведни Јов је то најдубље осетио па се уздигао из прашине и све што је у њему, као неки неодоливи нагон, кренуло је у тражење Бога који би могао објаснити, осмислити и оправдати страдања и муке његове. И после дугог и мучног тражења, тражења Бога у сопственом паклу, он образује, на том личном искуст-ву, своје непоколебиво уверење: „Али знам да је жив мој Искупител, и на последак да ће стати над прахом. Иако се ова кожа моја и рашчини, опет ћу у болу својем видети Бога. Ја исти видећу га и очи моје гледаће га” (Јов 19,25—27). Он пророчки слуги да ће доћи Неко ко ће победити смрт, ко ће стати и над његовим прахом, Неко ко ће опростити и искупити човека. Он осећа да ће доћи Неко, ко ће из-вршити коначно помирење Бога са човеком, ко ће успоставити тра-јан и неразрушив мост између Неба и земље. Такав подвиг може да учини једино Бог, који поставши човек и Сам се нађе између оне две реалности Бога и ђавола, који ће и сам да буде кушан, и Сам прође кроз пакао страдања и патњи. И одговор на ова Јовова страда-ња и на страдања целог човечанства пружио је управо такав Бог, Бог који је постао човек и који је до дна осетио трагику људску и муку људску да је, као човек, узвикнуо: „Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио” (Мт. 27,46).

¹⁹ Морско чудовиште у вавилонској митологији обавезује бога космолош-ког поретка, тражећи од њега да сачува устаљене границе космоса, које је поставио Тако оvdје Јов тражи од Бога одговор зашто праведник страда, зашто је принцип праведности, као од Бога постављена категорија, пољубан.

SUMMARY

Milovan Miodragovich:

PROBLEM OF SUFFERING ACCORDING TO THE BOOK OF JOB

The Author points to the impotence of human mind in solving the problem of suffering among men. Even the audacious complaint that the righteous Job submitted before God did not solve the aenigma.

Only Job's prophetic vision of God incarnate Who comes to be the Suffering Servant, — with the power of resurrecting his ashes — gives release and joy to his much travailed soul.